

## Juryrapport vertaalwedstrijd Levende Talen Russisch 2026

Een geslaagde vertaalwedstrijd begint met een goede tekstselectie. De keuze van het onderwerp was dit keer snel gemaakt, mede dankzij de jaarlijkse traditie dat de laureaat een plek in het volgende nummer van *Tijdschrift voor Slavische Literatuur* krijgt aangeboden. Zoals de meesten van u wel weten, heeft TSL dit jaar een tweede adem gekregen en gaat het verder onder de naam TSL+. Nu zal het voorjaarsnummer van 2027 gewijd zijn aan het thema ‘Eten en drinken’. Is er een mooie Russische, niet eerder vertaalde tekst die daarbij past? Geramé Wouters vroeg het aan haar vriendin Ekaterina Jakovleva, die meteen met een interessante suggestie op de proppen kwam: het boek *Фарфор, Porcelain*, van de in 2022 naar Almaty geëmigreerde Russische schrijver Joeri Karakoer. Ekaterina, die ik bij dezen van harte bedank voor haar goede idee, schreef ons: ‘Net als de schrijver groeide ik op in de moeilijke en arme jaren negentig. Toch kijk ik, net als hij, met een warm en soms verdrietig gevoel terug op die tijd. Vooral de relatie tussen de jongen [in het boek] en zijn oma is heel bijzonder: kwetsbaar, liefdevol en teder, net als porselein. Voor mij is dit boek niet alleen een verhaal over de jeugd van één jongen, maar ook een eerbetoon aan onze grootouders.’

Het boek, dat het midden houdt tussen een roman en een verhalenbundel, bevat inderdaad mooie passages over eten en drinken. Wat het echter helemaal aantrekkelijk maakte als materiaal voor de brontekst van deze vertaalwedstrijd, is de rijke, gelaagde literaire stijl. Het hoeft daarbij niet altijd om stilistische hoogstandjes te gaan. Wanneer je de tekst goed leest – en natuurlijk is vertalen een intensieve vorm van *close reading* – dan valt het je op dat er veel bijwoorden in staan, meer bepaald van adjectieven afgeleide bijwoorden die soms onverwachte verbindingen met werkwoorden aangaan. Een groot deel van de vertaalproblemen bleek in feite daarmee te maken te hebben. Enkele voorbeelden uit de eerste alinea van het te vertalen tekstfragment... Om te beginnen eentje met fraaie klankherhalingen: ‘катаракта, которая с тех пор тихо, тупо мутнела’; verder ‘она (...) старела щепетильно, придиричиво’; en: ‘Ела тётя Лара уменьшительно-ласкательно (огурчик, редисочка, яблочко, всё в тёрочку)’. Het laatstgenoemde, samengestelde bijwoord was misschien een kolfje naar de hand geweest van Frederik van Eeden of Karel van de Woestijne (als zij Russisch gekend hadden en zich aan vertalen hadden gewaagd), maar in het hedendaagse Nederlands zijn we er niet meer aan gewend. Onze tijdgenoot DeepL bakt er niet veel van: alles wat enigszins raar klinkt, delete hij, vandaar zijn kleurloze vertaling van deze zin: ‘Tante Lara at het op een vertederende manier’. Een wat meer omschrijvende vertaling werkt hier in feite het best, en dat zag de jury terug in ongeveer de helft van de achttien inzendingen: ‘Eten deed tante Lara in verkleinwoordjes’, ‘Tante Lara at met vriendelijke verkleinvormpjes’ en dergelijke meer.

De omschrijvende benadering werd ook vaak toegepast in de vertaling van de andere zinsconstructies met bijwoorden. Wat verderop in de tekst komt opnieuw een opvallende, originele uitdrukking voor: ‘Тётя Лара экскурсионно радуется погоде’. Sommige deelnemers hebben het bijwoord behouden, door er bijvoorbeeld ‘excursie-gewijs’ of zelfs ‘toeristisch’ van te maken, maar de beste oplossingen lieten dus een omschrijving zien, zoals ‘Tante Lara geniet van het weer alsof ze een uitstapje maakt’.

De stijl van Karakoer is bij momenten lyrisch-expressief, vaak met een humoristische inslag. Een opvallend voorbeeld daarvan is de passage waarin hij oma’s moestuintje beschrijft, waar schriele worteltjes groeien die met hun billetjes uit de aarde steken. Oma laat deze worteltjes in de vensterbank drogen om ze later in hartig wortelgebak te verwerken. ‘Летом ногой пнёшь, а зимой в пирог загнёшь’, is haar devies. Dergelijke rijmende agrarische spreekwoorden kennen we ook in het Nederlands – denken we maar aan ‘Die in ’t voorjaar niet zaait, in ’t najaar niet maait’. De meeste deelnemers opteerden dan ook voor een rijmende vertaling, waarbij ze in feite een nieuw Nederlands spreekwoord in het leven riepen,

bijvoorbeeld: ‘’s Zomers schop je ze met je hak, ’s winters steek je ze in gebak’, ‘Wat je in de zomer bewaart, gebruik je in de winter in een taart’ en ‘In de zomer heb je er niets ’an, maar in de winter bak je er een taart van’.

Kortom, ook in een kort tekstfragment als dit (het zijn nog geen 500 woorden) zitten genoeg uitdagingen waarvoor de vertalers hun beste beentje konden voorzetten. De jury, bestaande uit Otto Boele, Emma de Klerk en mijzelf, was onder de indruk van al het moois dat we in de achttien geanonimiseerde vertalingen te lezen en te bespreken kregen. Uiteindelijk kwamen we op een top-3 uit, die we zo meteen voor u onthullen (maar ook voor onszelf, omdat ik de namen van de winnaars nog maar net heb ontvangen).

De derde plaats is voor de vertaler of vertaalster die bij de jury als ‘nummer 13’ bekend is. Hij of zij maakte slechts af en toe een foutje, en leverde een mooie, vlot leesbare tekst af. Een goed voorbeeld van stilistische souplesse is de vertaling van de reeds genoemde zinsnede ‘она (...) старела щепетильно, придирчиво’, namelijk ‘Met het klimmen der jaren werd ze steeds veeleisender en pietluttiger’. Hij of zij is ook de enige die het worteltjessprekwoord met een bestaand Nederlands equivalent vertaalde: ‘Wie in de zomer niet wint, in de winter niet spint’. De bronzen medaille gaat naar Jos Moortgat en Titia Vuyk.

Het zilver is voor ‘nummer 16’. Deze vertaling is in hoge mate brontekstgeoriënteerd, maar er is geen sprake van storende interferentie met Russische zinsconstructies. Op bepaalde punten maakt nummer 16 juist gewaagde keuzes, bijvoorbeeld in de beschrijving van oma’s eetvoorkeuren (‘всё жареное критиковала’) – de vertaler maakte daarvan: ‘Alles wat gebakken werd, kon de toets van haar kritiek niet doorstaan’. Een mooie idiomatische oplossing. De naam die achter nummer 16 schuilt, is Seijo Epema.

Er kan er echter maar één de nummer één zijn, en dat is dit jaar ‘nummer 1’ (vermoedelijk de eerste vertaling die Geramé ontvangen heeft). De jury vindt dit zonder meer een prachtige vertaling. Het begint al bij de eerste zin, waarin de reeds genoemde Russische klankherhaling rond het woord ‘карапакта’ een erg geslaagde Nederlandse tegenhanger krijgt, door binnenrijm, de herhaling van de lange ‘aa’ en van een aantal medeklinkers: ‘Een paar jaar geleden werd bij mijn oudtante Lara de staar geconstateerd, die sindsdien traag maar gestaag troebeler werd’. Een ander voorbeeld: de bijwoorden in de zin met de werkwoordsvorm ‘старела’ werden behendig omgezet in bijvoeglijke naamwoorden: ‘met de jaren werd ze een kieskeurige, lastige oude vrouw’. Zeer mooi is ook de vertaling van het spreekwoord, waarin de schrielheid van de wortels goed – en enigszins grappig – tot haar recht komt: ‘’s Zomers lijkt het weinig waard, ’s winters eet je worteltaart’. Nummer 1 is Theo Veenhof.

In naam van de jury dank ik alle achttien deelnemers voor hun vertalingen en feliciteer ik de winnaars van harte. Graag nodig ik [nummer 1] uit om [haar/zijn] vertaling voor te lezen.

Eric Metz  
19 september 2026